tidsskrift.dk

„Leges Waldemari Regis.'

Historisk Tidsskrift, Bind 6. række, 6 (1895)

Link til pdf:
http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/hto/hto_6rk_0006-PDF/hto_6rk_0006_96363.pdf

Link til webside:
http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=96363

pdf genereret den : 28/5-2008

„Leges Waldemari Regis."

Af

H. Matzen.

I sin 1886 udgivne Afhandling: „Leges Waldemari Regis. Kong Valdemars Lov. Et Bidrag til Oplysning om Danmarks Statsret i det 13de Aarhundrede" har Overretssagfører, Dr. L. Holberg fremsat en ny Fortolkning af de udhævede Ord, der jævnlig forekomme i ældre Lovstykker, hvorefter de skulde sigte til de i Gehejmearkivets Aarsberetninger V Bind S. 9 flg. og S. 12 flg. trykte væsentlig overensstemmende Forordninger, som jeg for Kortheds Skyld i Følge de Overskrifter, hvormed de ere trykte paa det anførte Sted, betegner som den Abel-Kristofferske Forordning.

I sin 1891 udkomne Bog om Dansk og fremmed Ret har den ærede Forfatter S. 147 flg. dernæst kraftigen forsvaret sin Hypotes bl. a. ogsaa mod de Indvendinger, som jeg mere i Forbigaaende i Fortalen til min „Indledning til Danske Kongers Haandfæstninger" S. II—III havde fremført imod den; og i sit sidste Værk: Konge og Danehof, 1895, henholder Forfatteren sig f. Ex. S. 128 ganske til sine tidligere Udviklinger vedrørende det anførte Æmne. Jo mere man nu maa anerkjende den

Grundighed og Skarpsindighed, som Forfatterens Arbejder i en fremadskridende Grad lægge for Dagen, og jo mere han derfor kan tale med Myndighed i retshistoriske Spørgsmaal, desto større vil Opfordringen være til at modsige og om muligt modbevise Anskuelser, i hvilke man ikke kan være enig med ham, for at ikke slige Anskuelser ved ikke at modsiges skulle faa Udseende af at være énstemmig godkjendte. Derfor føler jeg ogsaa en Opfordring til her udførligere at imødegaa den ærede Forfatters ovennævnte interessante Hypotes. Ligesaalidt som mine foranførte Indvendinger have gjort Indtryk paa Forfatteren, ligesaalidt har jeg nemlig vedblivende kunnet anse de af ham fremførte Beviser for fyldestgjørende. En yderligere Drøftelse turde derfor være berettiget særlig ogsaa af Hensyn til den fremragende Rolle som Grundlag og Udgangspunkt, leges Valdemari spille i Forfatterens hele statsretshistoriske System.

Jeg begynder med at spørge:

I.

Viser den Abel-Kristofferske Forordnings eget Indhold hen til, at den virkelig er Kong Valdemars Lov?

Forordningen haves i to Affattelser, hvoraf den første, almindelig kaldet Kong Abels Forordning, findes i to latinske Haandskrifter, af hvilke det ene kun ved enkelte Sprogændringer og Tilføjninger sondrer sig fra det andet; og i en dansk Oversættelse, der har ændret Ordlyden af Art. 1 og udeladt Artt. 7 og 14, men iøvrigt følger den latinske Text.

Den anden Affattelse, den saakaldte Kong Kristoffers Forordning, afviger paa en Flerhed af Punkter, i Anlæg, Affattelse og Indhold fra den forrige og forklares af For-

fatteren som indeholdende en privat Mands Forsøg paa at levere en efter senere Tiders Lejlighed rettet og glosseret Udgave af Loven.

Undersøgelsen tager da naturlig sit Udgangspunkt fra Kong Abels Forordning.

Den begynder med en Artikel, lydende:

Dominus rex et dominus Cristoforus, dominus archiepiscopus et omnes episcopi et comites resignant omnes homines ab homagiis, quos ab aliquibus navigiis dinoscuntur accepisse (acceptasse).

Hvem er nu denne dominus rex? Det kan efter Forfatterens Mening ikke være Landets Konge; thi han kan ikke vise den Resignation, som Artiklen paalægger ham; det maa være en dominus rex, der i Virkeligheden kun er en Lensmand i Lighed med Dominus Cristoforus, og det passer paa den Tid, da Erik Plovpenning alt var valgt og kronet Konge endnu i Valdemar Sejrs levende Live. Dette er en af Grundene, hvorfor Forfatteren antager, at Forordningen er udstedt i Valdemar Sejrs Tid.

Denne Slutnings Rigtighed anerkjender jeg ikke.

Naar Udtrykket dominus rex uden videre Tilføjelse forekommer i en Forordning, kan der paa dens Udstedelses Tid kun formodes at være én Konge i Landet; thi kun under denne Forudsætning er Udtrykket utvetydigt; i modsat Fald maa der tilføjes et Egennavn for at angive, hvilken af de flere Konger der menes, særlig hvor Talen er om en tiltagen Medkonge, idet Konge alene nærmest maa antages at sigte til Førstekongen.

Naar derfor en Forordning, udstedt i Kong Valdemars Levetid, vil begynde med at udsige Noget om Kong Erik, maa den formodes at ville betegne ham som Dominus

rex Ericus, da man ellers, i Tvivl om, hvilken Konge der menes, nærmest maa tænke paa Kong Valdemar.

Hvorledes imødegaar Forfatteren nu denne Indvending?

Ved en Henvisning til, at „alle vidste, at den dominus rex, som omhandles i § 1, var dominus rex Ericus"; jfr. Kong Valdemars Lov, S. 71.

Men hvorledes skulde nu egentlig Alle have vidst dette, naar det intetsteds var sagt? Selv om „Loven" ɔ: Forordningen, som Forfatteren mener, af selve Kong Valdemar var besørget indført bag i Lovbogen, stod der foran denne Lovbog en Fortale, i hvilken erklæredes, at Kong Valdemar var Lovgiveren, og naar der saa fulgte en Forordning efter, hvori der kun stod omtalt dominus rex, hvorledes skulde saa Nogen kunne gjætte paa, at denne dominus rex var den i Fortalen mere i Forbigaaende nævnte Kong Erik fremfor den sammesteds som Lovgiveren optrædende Kong Valdemar?

Men hertil kommer yderligere, at denne Forfatterens Formening om, at Kong Valdemar selv lod Forordningen indskrive i Lovbogen, savner tilstrækkelig Hjemmel. Den støttes paa Bemærkningen i S. R. D. II. S. 629 til Aar 1241: „Hoc anno rex Waldemarus in castro Orthingeburgh Legem Danicam promulgavit et eam in libro Danico fecit conscribi, qui liber ita incipit: Mæth logh scal man land byggiæ. Hoc autem factum est consentientibus filiis suis et præsentibus, videlicet rege Erico, Duce Abel, Domino Christophoro, venerabili etiam Metropolitano Lundensi Uffone cum Suffraganeis suis."

Denne Beretning fortolkes af Forfatteren derhen, at Kong Valdemar gav en „Lex Danica", som han lod indskrive i en dansk Bog, der begyndte med de Ord o. s. v.

Men hvis man nu ser efter i Fortalen til Jyske Lov, staar der, at Kongen lod skrive denne Bog og gav denne Lov i Vordingborg, som her staar skrevet paa Dansk.

I denne avtentiske Beretning er det umuligt at finde en Sondring mellem Loven og Lovbogen; Kongen forberedte først Lovgiverarbejdet ved at lade skrive „denne Bog“; derefter gav han „Loven“; og for at der ikke skal kunne næres Tvivl om Identiteten af „Loven“ og Bogen, tilføjes efter „Loven“: som her ɔ: i denne Bog, i hvis Fortale Beretningen indeholdes, staar skrevet paa Dansk. Det er aabenbart denne Fortalens Meddelelse, som Krøniken gjengiver, idet den antyder sin Kilde saavel ved selve Beretningens Affattelse som yderligere ved Anførelsen af Fortalens Begyndelsesord; og Beretningens Udtryk „conscribi“ kan derfor heller ikke oversættes derhen, at Valdemar lod Loven skrive til i en dansk Bog, men tværtimod i Overensstemmelse med Ordets almindelige Betydning saaledes, at han lod Loven sammenskrive eller nedskrive i en dansk Bog. Kun et eneste Sted forekommer en formel Sondring mellem Kong Valdemars Lov og Lovbog, nemlig i en lemlæstet dansk Oversættelse af Tords Art. 53; P. G. Thorsens Udgave S. 309; jfr. Kong Valdemars Lov S. 25; men dette Sted kan i hvert Fald ikke bevise noget i Betragtning af, at den originale latinske Text ikke kjender til en slig Sondring.

Hvad kunde den iøvrigt ogsaa nytte Forfatteren, da Loven jo dog benævnes Lex Danica, hvilket i Lighed med det efterfølgende Udtryk: „in libro Danico“ utvivlsomt bør oversættes: en paa Dansk affattet Lov. I dette Sprog ere alle Valdemar Sejrs Love affattede, og hvilken Vægt han selv lægger derpaa, bevidner den udtrykkelige

Fremhævelse deraf i Jyske Lovs anførte Fortale. Hvorfor skulde han da samtidig med sin danske „Lovbog“ have udstedt en „Lov“ paa Latin? Derfor vilde Forfatterens Hypotes stille sig ulige rimeligere, hvis den danske Text af Forordningen havde været Originalen. Denne findes ogsaa i det Haandskrift, hvori den er bevaret, indført i umiddelbar Fortsættelse af Jyske Lov, medens Forordningens latinske Text i de to bevarede Haandskrifter af den er adskilt derfra ved en hel Del senere Forordninger, saa at heller ikke de støtte Forfatterens Paastand om „Lovens“ umiddelbare Tilføjning i „Bogen“.

Vi gaa altsaa ud fra, at Forordningen staar som et selvstændigt Lovstykke uden Sammenhæng med andre og vende saa tilbage til Spørgsmaalet: Hvem er dominus rex?

Naar der efter de anførte Ord tilføjes: et dominus Cristoforus, hvilken Text staar klart og utvivlsomt i begge de bevarede Haandskrifter af Forordningen, saa lyder Svaret: Kongen er Abel.

I hans Tid var Udtrykket dominus rex ikke flertydigt; thi da var der kun én Konge, og under samme Forudsætning savner man heller ingen af Kongens Brødre; men hvis Forfatterens Anskuelse er rigtig, hvorfor savnes da dux Abel og nævnes kun dominus Cristoforus?

Forfatteren søger Forklaringen i, at Abel for sit Hertugdømmes Vedkommende faldt ind under Reglen i Jyske Lov III—8, hvilken Regel efter Forfatterens Fortolkning gaar ud paa, at Hertuger ikke maatte tage Mænd i Skipæn, selv i dem, der laa indenfor deres Hertugdømme. Den Erklæring, at Mænd, som vare tagne fra Skipæn, løstes fra deres Troskabs Ed, var derfor

overflødig for Hertug Abels Vedkommende. Men den Paastand er formentlig ikke rigtig.

Selv om Hertugen ikke havde Lov til at tage Mænd af Skipæn, kunde han saa ikke have gjort det imod Loven? Naar Ærkebiskop Jakob Erlandsen af Kongen beskyldes for endog at have taget Mænd af fremmede Skipæn, kunde Hertugen vel have gjort noget lignende; og naar Paragrafen overhovedet tilsagde Frigivelse af Mænd, tagne fra Skipæn, maatte den da ikke ogsaa først og fremmest tilsige Frigivelse for dem, der mod Lov og Ret vare tagne udenfor Vedkommendes Len? Hvis dernæst Hertug Abel gik fri som undergivet Jyske Lovs Regel, hvorfor gik da ikke ogsaa de jyske Bisper Ram forbi, da de levede under samme Lovs Regel, medens dog Forordningen udtrykkelig finder Anvendelse paa omnes episcopi? Dette turde afgjort tale for, at Forordningens Tilsagn under alle Omstændigheder gaar ud over Reglen i J. L. III—8.

Denne Artikel bestemmer:

Kunung ma sik mæn takæ yvær alt hans rikiæ, i hwilt skipæn, sum han wil; oc hærtogh i sit hærtogh dom oc andræ kunungs børn æth frænder æth greuær takæ æi men uten theræ eghæn ræt oc theræ læn; æn biskop skal æi men takæ vtæn hans biskops dom.

Det er Tilføjelsen af de fremhævede Ord, paa hvilke Dr. Holberg lægger Vægt, saa at Modsætningen bliver en dobbelt. Kongen kan tage sig Mænd over 1) hele Riget 2) i hvilket som helst Skipæn, hvad enten det tilhører ham selv eller andre. En Hertug m. fl. kan kun gjøre det 1) indenfor sit Hertugdømme og kun 2) indenfor sine egne Skipæn. Saaledes maa formentlig Modsætningen falde, hvis man overhovedet vil have den frem; thi Ud-

trykket „i hwilt skipæn, sum han wil“ betegner ikke Modsætningen mellem Jord i eller udenfor Skipæn, men kun mellem Jord indenfor forskjellige Skipæn. Den anførte dobbelte Modsætning lader sig nu imidlertid næppe fastholde. Det vilde aabenbart have været en sproglig Uformelighed at gjentage den fremhævede Sætning ved hvert af de følgende Led, og den bliver derfor at underforstaa ved dem alle, saa at Hertug kan tage Mænd indenfor sit Hertugdømme, i hvilket Skipæn han vil; Biskop indenfor sit Bispedømme o. s. v., og hermed stemmer ogsaa Privilegiet for Ribe Bisp af 1288, der faar Lov til at tage Mænd in dyocesi sua et extra. Naar Dr. Holberg, Kong Valdemars Lov, S. 63 Note * ved at udhæve Ordene „in dyocesi sua“ synes at anse Privilegiets væsentlige Indhold som ialtfald tillige gaaende ud paa, at Bispen kunde tage sig Mænd i hele Stiftet, da stemmer dette ingenlunde med Ordene i J. L. III—8 saalidt som det efterfølgende „et extra“.

Men selv om man nu fastholdt den anførte dobbelte Modsætning i J. L. III—8, fik man dog ingen Overensstemmelse mellem denne Artikel og Abels Forordning Art. 1; thi i Følge denne sidste frigiver Kongen m. fl. alle de Mænd, som de have taget fra Skipæn, selv om disse ere Vedkommendes egne, og ved at gaa ud fra, at Forordningen er udkommen inden Jyske Lov, maa Dr. Holberg altsaa i Følge enhver mulig Fortolkning af J. L. III—8 komme til det Resultat, at denne Artikel, saalangt som det anførte Tilsagn i Forordningens Art. 1 medførte, var sat ud af Kraft, inden den endnu var traadt i Kraft.

Hvor meget simplere falder derimod ikke Forklaringen af Art. 1. naar man gaar ud fra, at Forordningen er

udkommen under Kong Abel. Han er da dominus rex, og Udeladelsen af hans Navn fremkalder ingen Tvetydighed, saalidt som det frembyder en Mærkelighed, tilmed i en Opskrift, der ikke fremtræder i Forordnings Form; der findes ingen Hertug, men vel en anden Kongesøn, dominus Cristoforus; dertil slutter sig saa Omtalen af Ærkebispen og Bisper samt Grever, altsaa, bortset fra Hertugen, samtlige de Personer, der i Følge J. L. III—8 kunne tage sig Mænd. Naar man saa med fuld Føje gaar ud fra, at Reglen i J. L. III—8 ogsaa gjaldt i Rigets øvrige Lande, fordi Bestemmelser om Hærmænd og Leding maatte findes i hele Riget, saa indeholder Frd.s Art. 1 en Frigivelse af de Mænd, som den daværende Konge m. fl. i Henhold til den gjældende Ret havde taget fra Skipæn. Den medførte da, bortset fra de ulovlige Tilegnelser, som frafaldtes, en Opgjørelse mellem Kongen og Stormændene paa den ene, de ledingspligtige Bønder paa den anden Side, hvorefter begge de førstnævnte Parter opgav deres erhvervede Rettigheder til Fordel for de sidste. Dette mener imidlertid Dr. Holberg er en Urimelighed. Hvorfor skulde en Konge, der var valgt af gejstlige og verdslige Stormænd, ofre til Bønderne i Lighed med den mindste Lensmand, og hvorfor skulde en aristokratisk Forsamling af Konge og Stormænd gaa ind paa en saa bondevenlig Foranstaltning? Herpaa er Svaret simpelthen det, at Bønderne den Gang endnu vare en væbnet, kamplysten Magt i Staten, og hvem der vilde erhverve eller sikre sig Herredømmet, maatte derfor ogsaa regne med dem. Derfor traf man Bestemmelser til Bedste for dem under Abel som under Erik Glipping, idet Kong Abels Forordning ogsaa i de følgende Paragrafer indeholder en Række bondevenlige Bestemmelser,

og hvis Hvitfeldts Beretning om, at Bisperne særlig have støttet Kong Abel, er rigtig, have de handlet følgerigtigt i 1251 som i 1282. Var der dernæst ikke ogsaa særlig Grund for Kong Abel, der i den almindelige Bevidsthed stod som mistænkt for Brodermord, til at søge at erhverve sig Folkegunst ved vidtgaaende Indrømmelser?

Men spørger man saa, om den tilsagte Opgivelse virkelig blev gjennemført efter Bogstaven, maa Svaret vistnok lyde benægtende. I Striden mellem Kong Kristoffer og Jakob Erlandsen klages der nemlig ikke over, at Ærkebispen i Strid med Abels Forordning har taget Mænd fra Skipæn, men kun over, at han har taget dem fra fremmede Skipæn; S. R. D. V, S. 586; 589. Dette fører videre ind paa Spørgsmaalet, om Forordningens Bestemmelser nogensinde virkelig ere blevne gældende Ret, hvilket jeg imidlertid ikke skal gaa nærmere ind paa i denne Sammenhæng, hvor jeg nøjes med at fremhæve, at en Granskning af Forordningens § 1 formentlig viser, at der ikke er Noget til Hinder for at henlægge Forordningen til Kong Abels Tid, medens en Henlæggelse, være sig til Kong Valdemars eller til Kong Eriks, vilde afføde uoverkommelige Vanskeligheder i Henseende til Forklaringen af Hertug Abels Fraværelse, som dog i Jyske Lovs Fortale siges at have været nærværende paa Danehoffet i Vordingborg og taget paa Raad med, da Jyske Lov blev udstedt.

Saa gaa vi videre til Betragtningen af Forordningens § 7, i hvilken Forfatteren særlig søger Støtte for sin Mening. Den lyder nemlig:

„Detur et conservetur liber legalis; et qui contra ipsum fecerit, a domino rege puniatur.“

Ræsonnementet lyder: Liber legalis er Jyske Lov og

„tænker man sig saa, at Kongen paa Rigsdagen i Vordingborg først har promulgeret Lex Danica, dernæst givet sit Bifald til den jyske Lovbog og endelig ladet Loven indskrive i Lovbogen, saa passe Udtrykkene i Forordningen om Lovbogen: „Detur et conservetur“ fortrinligt, idet de bebude, at Kongen vil give Lovbogen og eventuelt straffe dem, der handle imod den“.

Hvad nu denne tænkte Fremstilling af Begivenhederne angaar, henholder jeg mig til det foran S. 4 Bemærkede. Kongen „lod skrive denne Bog og gav denne Lov“, siger Jyske Lovs Fortale meget korrekt; men den taler hverken om en forudgaaende Promulgering af nogen Lov eller om nogen efterfølgende Indskrivning deraf i Lovbogen.

Dertil kommer, at der ikke ses nogen Hjemmel til at forstaa Udtrykket liber legalis alene om Jyske Lov i Særdeleshed paa en Tid, da denne Lov i Følge Forfatterens Antagelse endnu ikke var givet. Liber legalis uden nærmere Tilføjelse betyder simpelthen en Lovbog, ligesom libri legales betyder Lovbøger; Fdg. 29. Juli 1282 Art. 2; menes der Kong Valdemars Lovbog eller Lovbøger, tilføjes dette udtrykkeligt endnu i senere Tider; Fdg. 20. Marts 1282 Art. 14; Hdf. 24. Marts 1360 Art. 1, 3. Maj 1360 Art. 17; og undlades kun, hvor Sammenhængen, som i Tords Art. 35; jfr. 44; Aabenraa Skraa Art. 35 jfr. 17; gjør Tilføjelsen overflødig. Men dette sidste er ikke Tilfældet i den heromhandlede Forordring, der fremtræder som en almindelig Forordning for hele Riget, hvorfor den liber legalis, der derefter skal gives, og som ikke hentyder til nogen enkelt Landsdel, ogsaa nærmest maa antages at skulle have været en Rigslov.

Mod Forstaaelsen af det ubestemte liber legalis om Jyske Lov taler ogsaa Tilføjelsen: et qui contra ipsum

fecerit, a domino rege puniatur. Denne sidste Tilføjelse forklarer Forfatteren som indeholdende „den Straffetrudsel mod dem, der ikke vilde lyde Loven, som ellers synes at savnes i Lovbogen"; men denne Forklaring er dog lidet antagelig. Jyske Lov savner i sine enkelte Artikler ingenlunde Straffebestemmelser for dem, der handle i Strid med Loven, ligefra Bøder til Livsstraf; men hvorledes skulde da en saadan almindelig Tilføjelse som den omtalte virke? Skulde Kongen derefter have en ubegrændset Beføjelse til vilkaarlig at straffe enhver Overtrædelse af Loven cumulativt med den i Loven foreskrevne Straf? Dette turde næppe være Meningen, og hvilken skulde denne ellers være, naar Bestemmelsen tænkes knyttet til Jyske Lov, som forudsættes at foreligge allerede affattet? Derfor ledes man ved den nævnte Tilføjelse naturlig til at tænke paa en ny Lov, om hvilken Forordningen forudskikker den almindelige Regel, at det skal være Kongens Ret og Pligt at drage Omsorg for dens Overholdelse, saa at den altsaa skulde være Gjenstand for en offentlig Retshaandhævelse i Modsætning til den private, som var Regel i Datiden. Den maa derfor nærmest forudsættes at skulle have indeholdt Regler vedrørende Rigets offentlige Ret; men hvilket Indholdet og Øjemedet med denne Lovbog iøvrigt skulde være, derom savnes der udtrykkelig Angivelse.

En saadan kunde undværes som Følge af, at de, der vare med til at vedtage Bestemmelsen, kunde nøjes med den underforstaaede Mening. At en saadan maa findes i Artiklen, er ogsaa efter Dr. Holbergs Fortolkning givet, kun at han vil underforstaa „Jyske Lov". Men naar dette ikke kan bringes i Harmoni med Affattelsen af Art. 1 og med selve Artiklens Slutningsindhold, saa

er der paa Forhaand kun levnet to Muligheder. Man kunde nemlig først tænke sig, at Forordningen var en usammenhængende Opskrift af ældre og yngre Vedtægter, hvoriblandt ogsaa en om Givelsen af Jyske Lov, hidrørende just fra det Tidspunkt, da Lovens Affattelse var fuldbyrdet, og Spørgsmaalet om dens Udstedelse laa for. Men hvorledes en saadan forlængst opfyldt og derfor fremtidig betydningsløs Øjebliksbestemmelse fra Kong Valdemars Tid skulde have forvildet sig ind i en Samling almindelige til varig Gyldighed bestemte Vedtægter fra Kong Abels Tid, lader sig vanskelig tænke. Og den her hævdede Fortolkning turde derfor under alle Omstændigheder levnes som den eneste Mulighed.

Med Hensyn til Udtrykket „a domino rege“ i denne Artikel fremhæver Forfatteren ikke udtrykkelig, om der ved denne dominus rex skal forstaas rex Ericus eller den til enhver Tid værende Konge. Det sidste maa være Tilfældet i Følge hans egen foranførte Fortolkning af den omtalte Sætning.

Der er særlig Anledning til at forudskikke denne Bemærkning, naar vi nu se paa Forordningens Art. 14, lydende:

Dominus rex prevideat regnum in posterum.

„Skal dominus rex i Art. 1 forstaas om Erik, maa dominus rex i Art. 14 have samme Betydning“, begynder Forfatteren med at bemærke; Kong Valdemars Lov, S. 11.

Denne Paastands Rigtighed er ingenlunde givet; thi i Art. 7 forekommer jo dog Udtrykket dominus rex i en anden Betydning end i Art. 1; hvorfor skulde det saa nødvendigvis i Art. 14 forekomme i samme Betydning som i Art. 1? Artiklen kunde f. Ex. tænkes med et

polemisk mod Fortiden vendt Blik at indskærpe enhver fremtidig regjerende Konge den Pligt at drage Omsorg for Riget istedetfor at tilsidesætte dets Tarv f. Ex. ved at adsplitte det til Bedste for yngre Kongebørn; thi der staar ikke, som Forfatteren oversætter, Kongen skal sørge for eller forestaa Regjeringen i Fremtiden, men derimod at han skal sørge for Riget, regnum; og in posterum kan ligesaavel betyde „i en (ubestemt) Fremtid"; Hdf. 24. Maj 1360 Art. 1; som „fra idag af"; Fdg. 1304 Art. 6. Forfatterens Fortolkning af den anførte Forskrift som en Øjebliksbestemmelse, hvorved Regentskabet overdrages Kong Erik, er derfor ingenlunde utvivlsom. Men lad os foreløbig gaa ud fra den, hvilket bliver saa Resultatet?

§ 7 viser, at Jyske Lov endnu ikke var given, da Forordningen udkom; § 14 bestemmer, at Kong Erik fremtidig skal føre Regjeringen; men hvem har saa i Virkeligheden givet Jyske Lov? Aabenbart ikke Kong Valdemar, thi han var sat fra Regjeringen, inden Loven blev given. Og dog forkynder Jyske Lovs Indledning udtrykkelig og højtidelig, at Kong Valdemar ikke blot „lod skrive denne Bog", men ogsaa „gav denne Lov", og Kong Eriks Deltagelse i dette Lovgivningsarbejde fremhæves ikke anderledes end de andre Sønners og Stormænds, idet de vare hos, da Loven blev givet med deres Raad. I Betragtning af denne officielle Erklæring maa man forkaste en Fortolkning, hvis uundgaaelige Konsekvens er, at Jyske Lov ikke er givet af Kong Valdemar personlig, men af Kong Erik Plovpenning, være sig som Rigsforstander paa Kong Valdemars Vegne, eller muligvis endog efter hans Død. Hvornaar den da er givet, vide vi slet ikke, da vi under Forudsætning af den anførte

Fortolknings Rigtighed aldeles ikke kunne lægge Vægt paa den historiske Beretning i Lovens Fortale. Loven behøver da hverken at være givet af Kong Valdemar eller i Marts Maaned 1241, men er muligvis givet til et eller andet senere Tidspunkt under Erik eller Abel, idet Udeladelsen af Bestemmelsen i Kristoffers Forordning synes at vise, at Udstedelsen da havde fundet Sted. At Loven imidlertid dog er bleven udstedt med den af Kong Valdemar forfattede Fortale, har givet Anledning til Fejltagelser baade hos senere Konger, f. Ex. Erik Glipping, og hos Kronisterne, der have benyttet Fortalen som Kilde.

Der er noget ligefrem Tragisk i dette Resultat. Vi finde i Haandskrifterne en Forordning, der skal være udstedt endnu i Kong Valdemars levende Live, som imidlertid ignorerer Kong Valdemar saa fuldstændig, som tænkes kan, ved kun at tale om en navnløs Konge, der ved nærmere Undersøgelse skal vise sig at være Kong Erik; og tilsidst er Forordningen endog saa hensynsløs fuldstændig at sætte Kong Valdemar fra Magten til Fordel for denne navnløse Kong Erik. Selv Æren for at have givet Jyske Lov røves Kong Valdemar, da han i Følge Forordningen i det højeste har „ladet skrive Bogen“, men ikke „givet Loven“; og denne Forordning, der saaledes gjør det af med Kong Valdemar „Lovgiver“, skulde være leges Valdemari? I Sandhed en trist Skæbne for Valdemar Sejrs Minde i det 19de Aarhundrede!

Nej, skal Forordningen henføres til Valdemar Sejrs Tid, saa maa dominus rex i Art. 14 være Valdemar Sejr; saa paalægger den netop ham at drage Omsorg for Riget, at det ikke skal tage Skade f. Ex. ved Kong Eriks

urigtige Optræden. Men fra denne Mulighed bortse vi ifølge foranstaaende Udvikling.

Saa lyder imidlertid det naturlige Spørgsmaal: Hvad forstaas da ved Ordene i § 14?

De kunne ikke gaa ud paa, at Kong Abel skulde være Rigsforstander, selv om man forstaar dem som en Øjebliksbestemmelse om Øjeblikkets Konge. Derimod kunde der selv under denne Forudsætning nok være Tale om at fortolke dem derhen, at Kongen fremtidig skulde drage Omsorg for Rigets Tarv; en af de Maader, hvorpaa han kunde gjøre dette, var f. Ex. ved at sikre Tronfølgen. Kong Valdemar Sejr havde gjort dette ved at lade først Valdemar, derefter Erik vælge til Konge; Kong Erik, som kun havde Døtre, havde derimod ikke kunnet gjøre det. Nu lyder Opfordringen til Kong Abel, der har Sønner, om „i Fremtiden at drage Omsorg for Riget" (ved at sikre Tronfølgen). Tanken i § 14 gaar da i lignende Retning som Tanken i § 7. I Følge § 7 skal der gives en Lovbog, som det skal være Kongens Ret og Magt at haandhæve, hvorved almindelig Fred og Sikkerhed kan forventes at ville blive skaffet til Veje i Landet; og i Følge § 14 skal Kongen sikre Rigets Fremtid ved at ordne Adgangen til Tronen og Kongebørnenes Forsørgelse paa en Maade, hvorved Rigets Tarv varetages og Landet ikke udsættes for den indre Ufred, som det i Følge Valdemar Sejrs Dispositioner i saa rigt Maal havde døjet under Kong Eriks Regjering.

For sin Forstaaelse af Art. 7 paaberaaber Forfatteren sig særlig, at den findes udeladt i den danske Oversættelse og i Kong Kristoffers Forordning. Den skulde altsaa være udeladt i de senere Afskrifter som en Øjebliks-

bestemmelse, der var uden Betydning, efterat Paabudet om Lovbogens Givelse var opfyldt.

Men denne Opfattelse er ingenlunde korrekt; Artiklen indeholder ikke alene en Øjebliksbestemmelse, men tillige i Slutningen en varig Retsregel: Straffetrudslen, hvormed „Loven“ efter Forfatterens Mening skal udfylde „Bogen“. I det højeste kunde der derfor være Tale om i senere Afskrifter at udelade Ordene: „detur et“, saaledes som et af de latinske Haandskrifter ogsaa har gjort ved blot at sige: „Conservetur liber legalis“. Men vil nu Forfatteren paaberaabe sig denne det ene Haandskrifts Udeladelse til Bevis paa, at Skriveren har refereret Udtrykket liber legalis til Jyske Lov, saa kan derimod paaberaabes det andet Haandskrifts uforandrede Fastholden af Udtrykket. Alle Haandskrifter have saaledes ikke været enige om Udeladelsen; og almindelig anerkjendt kan derfor Forfatterens Forstaaelse af Artiklen i hvert Fald ikke ses at have været.

Den samme Bemærkning gjælder dernæst Forfatterens Fortolkning af Art. 14 som en Øjebliksbestemmelse, der overdrager Regentskabet til Kong Erik. Ogsaa den er vel udeladt i den danske Oversættelse og i Kong Kristoffers Forordning; men den findes derimod Ord til andet i begge de latinske Haandskrifter, og denne Medtagelse kan aabenbart paaberaabes imod Forfatterens Fortolkning, medens Udeladelsen næppe en Gang med Sikkerhed kan paaberaabes for den; thi Kong Kristoffers Forordning er øjensynlig en Omarbejdelse af Kong Abels Forordning til at udgives som en Samling gjældende Lovregler, hvilken Omarbejdelse først er sket i Kong Kristoffers Tid, som det klart fremgaar af Udtrykket i Forordningens Art. 10: dominus rex Cristoforus; men hvad skulde

Omarbejderen da gjøre med Artt. 7 og 14? Hvilken end Meningen med dem monne have været, indeholde de i hvert Fald ikke bestemte, klare og haandgribelige Lovregler; derfor strøg han dem simpelthen. Det samme Maal forfølger i endnu højere Grad Forordningens Oversætter. Han vil formulere dens Indhold paa Dansk som et Indbegreb af almindelige, abstrakte Retsregler, afklædte ethvertsomhelst Øjebliksprøg. Derfor ere Ordene i Art. 1: „Dominus rex et dominus Cristoforus" blevne generaliserede til det ene Ord: Kongen, og at saa de fra et almindeligt Lovgivningssynspunkt ubrugelige Artt. 7 og 14 ogsaa her ere udeladte, trænger ikke til videre Forklaring.

Iøvrigt skal endnu blot med Hensyn til de anførte Artikler bemærkes, at de aabenbart meget lidt eller rettere slet ikke passe ind i Sammenhængen og Tankegangen i hele Forordningen. Dertil kommer, at Art. 14 konstruerer Verbet prevideat med Akkusativ, medens den efterfølgende Artikel 15 i næstfølgende Linje ligesom Kristoffers Forordning Art. 5 konstruerer det samme Ord med Dativ. Denne Uoverensstemmelse taler for, at Art. 14 ingenlunde er nedskreven i Sammenhæng med den øvrige Text, men indføjet selvstændig for sig. Maaske der bag de anførte Bestemmelser skjule sig Planer om Kongemagtens Udfoldelse, der ikke have vovet sig frem til fuld Klarhed, Indskydelser fra en anden Kreds end den, fra hvilken den øvrige Forordning er udgaaet, og derfor uden formel som reel Overensstemmelse med den. Dette være nu imidlertid, som det vil; vist er det kun, at hverken Artiklernes Affattelse eller Læmpelse eller Udeladelse i nogle Haandskrifter ligeoverfor de mod-

staaende Kjendsgjærninger afgiver fyldestgjørende Bevis for, at Abels Forordning er Kong Valdemars Lov.

Jeg kommer saa til det næste Spørgsmaal:

II.

Har den efterfølgende Lovgivning nogetsteds betegnet Kong Abels Forordning som leges Waldemari, eller tillade dens Bestemmelser dog en sikker Slutning til begges Identitet?

Forinden jeg gaar til en Granskning af enkelte herhenhørende Lovsteders Indhold, forudskikker jeg en almindelig Undersøgelse angaaende Betydningen af Ordet leges. I „Dansk og fremmed Ret“ S. 153 flg. udvikler nemlig Dr. Holberg med Tilslutning af Dr. A. Hude: Danehoffet S. 73, at Ordene novæ leges i Haandfæstningen 1320 Art. 37 og 1326 Art. 46 bruges i en ganske særegen Betydning om nye Haandfæstningsregler; og derfor anser Dr. Holberg i „Dansk og fremmed Ret“ S. 158 det for rimeligt, at Haandfæstningens Bestemmelser om de gamle leges eller leges Waldemari ogsaa angaa (ældre) Haandfæstningsregler.

Herefter skulde altsaa Valdemar Sejr endnu i sit Livs sidste Dage have udstedt en Haandfæstning.

Jeg tilføjer dog strax, at Forfatteren paa det anførte Sted kun har brugt Udtrykket Haandfæstning i en mere ubestemt Betydning af „en Samling kongegivne Retsregler for hele Riget“.

Den anførte Paastands Rigtighed skal nu undersøges.

I Kong Kristoffer II.s Haandfæstning 1320 Art. 37 staar:

„Item non inveniantur novæ leges nisi de consensu tocius regni in parlamento generali in proximo (Hdf.

1326 Art. 46: proxime) celebrando, in quo videlicet parlamento liceat regi futuro de consilio prelatorum et meliorum regni supradictos articulos immutare, diminuere vel augere, gravare vel eciam allevare secundum quod profectui et honori coronæ et regni ac utilitati reipublicæ viderit expedire."

Denne Artikel vil Forfatteren altsaa have oversat saaledes: Nye Haandfæstningsregler maa der ikke hittes paa undtagen med hele Rigets Samtykke paa det næste Danehof, paa hvilket det nemlig skal være den tilkommende Konge tilladt med Prælaters og verdslige Stormænds Raad at ændre, mindske eller øge, tynge eller lette ovennævnte Artikler, eftersom han ser, at det er til Kronens Gavn og Hæder og Statens Nytte.

Men hvis nu altsaa novæ leges skal betyde nye Haandfæstningsregler, saa maatte vel ogsaa selve Haandfæstningens Tilsagn et eller andet Sted kaldes leges; jfr. Dr. Holberg: Anf. V. S. 157: Denne Henvisning til det nærmest følgende Parlament viser, at leges her kun betyder Artikler i Haandfæstningen.

Herved er nu imidlertid den Mærkelighed, at en saadan Betegnelse af disse Artikler som leges ikke forekommer nogetsteds i Haandfæstningen; i den anførte Art. 37 kaldes de „supradictos articulos", og i selve Kong Kristoffers efterfølgende Tilsagn ogsaa „predictos articulos".

Gaar man dernæst videre til Haandfæstningen 1326, finde vi i den samme konsekvente Undladelse af at kalde selve Haandfæstningens Tilsagn for leges. Det hedder i Slutningen af den, at Kongen vil holde promissa omnia et quod libet promissorum nec non et omnes et singulos articulos etc.

Kong Valdemars og Grev Gerts efterfølgende Forsikring udstedes ligeledes „pro promissis omnibus observandis“.

En ganske tilsvarende Sprogbrug møde vi i Kong Olafs Haandfæstning, idet den taler om omnia et singula promissa; omnes predictos articulos; omnium promissorum etc.

Derimod finde vi ganske vist, som Forfatteren fremhæver, Betegnelsen af Kong Erik Glippings Haandfæstning 29 Juli 1282 som leges underforstaaet i Tords Art. 53:

„Item ut leges Waldemari regis exceptis illis, quæ in his scriptis sunt correctæ, observentur; item Erici regis bonæ memoriæ, quæ handfest dicuntur, serventur etc.

Men herved er at erindre, at Erik Glippings Haandfæstning ikke var nogen Valghaandfæstning.

Bestemmelserne i en saadan finde vi derfor intetsteds i Lovgivningen hverken i eller udenfor Haandfæstningerne betegnede som leges og det med god Føje; thi ved Lov forstodes Forbud eller Tilsagn, som en regjerende Konge udstedte til sine Undersaatter; ikke Tilsagn eller Paabud, paa hvilke en Valgforsamling forpligtede et Kongsæmne, en rex futurus, som Kong Kristoffer udtrykkelig erklærer sig selv at være.

Hvis nu imidlertid Konge og Danehof maatte enes om Ændringer i de vedtagne Haandfæstningsartikler, saa fyldestgjøre disse jo den formelle Fordring til at kunne kaldes Love; og sigtes der altsaa alligevel ikke i de anførte Artikler særlig og alene til nye Haandfæstningsregler?

Herfor paaberaabes, at der andetsteds i Haandfæstningerne; 1320 Art. 27, 1326 Art. 22; findes Bestemmelser om Lovgivningsmyndigheden, gaaende ud paa, at Kong

Valdemars Lov eller Love skulle holdes og Mangler i den eller dem udfyldes per discretos (et meliores) regni (in parlamento); men her er der jo, jfr. Dr. Holberg: Anf. V. S. 158, Tale om de gamle Love og Udfyldning af Mangler i dem, og der er derfor, særlig i Betragtning af Haandfæstningernes Mangel paa Stoffets Sammenordning, aldeles Intet til Hinder for, at Artt. 27 og 36 senere optage Spørgsmaalet om Muligheden og Ønskeligheden af nye Loves Givelse.

At der nu ved disse nye Love alene skulde være tænkt paa nye Haandfæstningsregler, modsiges formentlig afgjort ved Artiklernes Begyndelsessætning: „Item non inveniantur novæ leges" etc.

Hvem er det, som giver dette Paalæg? Det er den kongevælgende Rigsforsamling, som i og for sig alene havde Myndighed til at vedtage Valghaandfæstningen og bestemme dens Indhold til dermed at binde Kongen. Men hvorledes skulde den kunne gaa ud fra, at nogen anden uden særlig dertil given Bemyndigelse kunde „finde paa" nye Haandfæstningsregler? Hvorledes skulde den navnlig kunne gaa ud fra, at Kongen selv kan gjøre det, hvilket den dog i Følge den anførte Fortolkning maa gjøre, siden den finder det nødvendigt udtrykkelig at paalægge ham den Indskrænkning ikke at gjøre det uden med Rigets gode Mænds Samtykke paa næste Danehof? Og hvorledes skulde den endelig kunne forudsætte, at Kongen nærede en saa brændende Længsel efter nye Haandfæstningsregler, at han maatte have et bestemt Tilhold om i det mindste at holde den i Ave indtil næste Danehof?

Naar man holder sig den virkelig foreliggende Situation for Øje, tror jeg derfor, det er umuligt ved

Udtrykket novæ leges alene at tænke paa nye Haandfæstningsartikler.

Nej, Rigsforsamlingen stiller sig derimod paa det Standpunkt, som jeg har antydet i Indledningen til Danske Kongers Haandfæstninger S. 98: Kong Valdemars Lov er Lovgivningens uforanderlige Grundlag; Mangler deri kunne og skulle udfyldes; men nye Love maa der ikke hittes paa. Til nærmere Forklaring af den heri udtalte Tankegang skal jeg henvise til Kong Kristoffers Haandfæstnings Art. 31:

„Item ut omnia gravamina et singula noviter imposita amodo non petantur, videlicet plogpænigh, gulkorn, thelonea aut alia quæ cumque post mortem regis Waldemari imposita et inventa.“

Valdemars Haandfæstning Art. 38 øger Tallet paa de nye Byrder med „haffnægyæld“, „saltagyald“ og „staffngyald“; alle post mortem regis Waldemari inventa.

Jeg tror herefter at have fuldstændig Ret i den Paastand, jeg har fremsat i Indledningen til Danske Kongers Haandfæstninger S. 97: Det Synspunkt, hvorunder nye Love her ses, er, at man helst maa være fri for dem, da de kun ere Opfindelser, med hvilke Kongen plager Folket; thi Lovene kom hyppigst i Form af Skattelove, og for den Slags Paafund vilde man selvfølgelig helst være fri.

Efter saaledes at have stillet det almindelige Forbud mod nye Loves Givelse i Spidsen maatte Rigsforsamlingen dog tilføje en Indskrænkning deri, forsaavidt man forud var bleven enig om, at Kongen skulde have Lov til at overveje Haandfæstningens Bestemmelser indtil næste Danehof og eventuelt der stille Ændringsforslag,

som det saa blev Danehoffets Sag at overveje om det vilde vedtage eller ikke.

Men for da at afværge enhver Misforstaaelse, som Brugen af de almindelige, omfattende Udtryk novæ leges kunde fremkalde, som om det f. Ex. skulde staa Danehoffet frit for at finde paa Skattelove af den forhen omtalte Art, tilføjedes udtrykkelig; jfr. Ordet: videlicet; en nærmere Forklaring af Meningen med og en derved given Begrændsning af den nye Lovgivnings Omraade, at den nemlig skulde være indskrænket til at angaa mulige Ændringer i Haandfæstningens Indhold.

Tankegangen i Artiklen er altsaa denne: Nye Love maa ikke gives undtagen med Rigets gode Mænds Samtykke paa næste Danehof; og de Love, som der da kan blive Tale om at give, skulle vel at mærke kun angaa Ændringer i Haandfæstningen; andre Love, som navnlig Skattelove, og den Slags Paafund ville vi derimod have os alvorlig frabedte.

Saadanne Vedtagelser af Konge og Danehof som de heromhandlede angaaende Ændringer i Valghaandfæstningen maatte, som ovenfor S. 21 bemærket, formelt anses som Love; de øgede det tilstedeværende Lovstof og kunde forsaavidt betegnes som „novæ leges"; men derimod kaldes de ingenlunde saaledes særlig og alene, fordi de gik ud paa Ændringer i Haandfæstninger.

Ordet leges staar derfor i Haandfæstningerne overalt i den almindelige Betydning af Bestemmelser udgaaede fra den lovgivende Magt, omfattende ogsaa saadanne, hvorved Haandfæstningsbestemmelser ændres af den, men intetsteds indskrænket til særlig og alene at betegne Haandfæstningsbestemmelser, allermindst saadanne, der ikke ere udgaaede fra den lovgivende Magt.

Selv om nu imidlertid de anførte Forfatteres Fortolkning af Ordene novæ leges i de anførte Artikler maatte være rigtig, kunde jeg dog i ingen Henseende erkjende dette som et fyldestgjørende Bevis for, at ogsaa Ordet leges i Udtrykket leges Waldemari skulde forstaas paa samme Maade. Selv om Haandfæstningen i en Slutningsforskrift, hvor der særlig er Tale om Adgangen til at ændre dens Bestemmelser, maatte have brugt Ordet leges i særlig Forstand om slige Ændringsbestemmelser, vilde der dog ikke være nogensomhelst Grund til at antage det samme i dens øvrige Artikler, hvor leges overalt forekomme i almindelig Betydning; jfr. Tords Art. 55: in istis novis legibus; og denne kan da ogsaa med fuld Føje lægges til Grund, hvor der i Haandfæstningen tales om leges Waldemari.

Jeg tror herefter paa Forhaand at kunne begynde Tydningen af de anførte Ord ved simpelthen at oversætte dem som Kong Valdemars Lov eller Love, idet leges efter Omstændighederne baade kan betegne en Lov og flere Love; jfr. Dr. Holberg: Kong Valdemars Lov S. 3; Dansk og fremmed Ret S. 151.

Naar jeg saa gaar over til Granskningen af de enkelte Steder, hvor Ordene leges Waldemari forekomme, volder Fortolkningen paa de allerfleste af dem efter mit Skjøn slet ingen Vanskelighed.

Dette gjælder saaledes om Kong Kristoffers Haandfæstning 1320 Art. 27:

„Item ut omnino conservet leges Waldemari regis, et si quis in iis inveniatur defectus, per discretos suppleatur“; og om

Kong Valdemars Haandfæstning 1326 Art. 22:

„Item rex omnino servet leges regis Waldemari, et si quis in iis inveniatur defectus, per discretos et meliores regni in parlamento suppleatur.“

Det er ganske ligefrem Kong Valdemars Love, denne Bestemmelse gjælder, blandt disse da først og fremmest Jyske Lov; men da der jo ved Siden af den foreligger en Del andre Love fra Kong Valdemars Tid, ser jeg i og for sig ingen Grund til ikke paa dette Sted ogsaa at medtage dem. Paa den anden Side er der ingensomhelst tænkelig Grund til, at Jyske Lov skulde være undtagen, og at „leges Waldemari“ alene skulde omfatte Rigslove.

Derimod mener Forfatteren, at Forholdet stiller sig anderledes i Henseende til Kong Olafs Haandfæstning 3 Maj 1376 Art. 17:

„Item quod omnes leges regis Waldemari legislatoris bonæ memoriæ, prout in suis libris legalibus continentur, nisi aliter per privilegia et handfestning reperiantur modificate et declarate, inviolabiliter observentur.“

Det fremhævede Indskud skal særlig vise, at leges Waldemari maa være Rigslove og ikke Landslove, altsaa navnlig heller ikke Jyske Lov, da Ændringerne i dem kun kunne tænkes skete per privilegia et handfestning, ikke ved sædvanlige Forordninger som f. Ex. Erik Glippings Forordning 1284; Kong Valdemars Lov S. 17; Dansk og fremmed Ret S. 169.

Dette Forfatterens „urokkelige“ Bevis for, at „leges Waldemari“ ikke kan omfatte Jyske Lov, anser jeg dog aldeles ikke for fyldestgjørende, saavist som Jyske Lovs Bestemmelser meget vel kunne tænkes ændrede per privilegia et handfestning.

Lad os f. Ex. se paa Jyske Lovs Bestemmelser om Gejstlighedens Skattepligt.

I Følge Jyske Lov III—9 skulde Klostrene skatte af den Jord, som de havde kjøbt „sithæn thet general consili war, thær Innocencius pauæ hafthæ; æth fangæ af kunung, swa sum hans wili ær“.

Jyske Lov III—11 siger, at Biskoppers, Præsters, Klostres, Kirkers og Herremænds Landboer „thær æi waræ fyrræ frælsæ oc vnnæn takæn mæth privilegi haldæ vp lething ac landwæræn, of the æriæ rep draghæn iorth, vtæn of kunung latær them frælsæ“.

I disse Artikler henviser Loven altsaa udtrykkelig selv til Undtagelser fra dens Regel ved kongelige Privilegier; og i hvor stor en Udstrækning ere disse ikke blevne kirkelige Stiftelser til Del; jfr. J. Steenstrup: Studier over Kong Valdemars Jordebog S. 478 flg. Var det derfor ikke fuldt korrekt, at en Haandfæstning, der indskærpede Kong Valdemars jyske Lov, udtrykkelig fremhævede det Forbehold, Loven selv havde taget i Henseende til dens Gyldighed, forsaavidt senere Privilegier havde gjort Ændringer i dens Bestemmelser?

Jyske Lov tillægger dernæst kun Hærmænd og Bisper tre Marks Bøder af deres Tjenere; men senere Privilegier havde udvidet denne Sagefaldsret; jfr. Kristoffer II.s Haandfæstning Art. 11:

„Item ut omnes milites et armigeri de propria familia emendam trium marcharum vel novem secundum consuetudinem cujuslibet terræ, in quocumque placito seculari convincantur, percipiant libere, et ultra, si ad hoc extiterint privilegiati.“

Ogsaa paa dette Punkt have saaledes Privilegier kunnet ændre Jyske Lovs Regel, der altsaa maatte vige for dem.

Hvad dernæst Ændringer ved Haandfæstninger angaar, behøve vi blot at sammenholde de forannævnte Beskatningsregler for Gejstligheden med selve Kong Olafs Haandfæstning. J. L. III—10 giver hver renlivet Præst Skattefrihed for det Bo, som han ibor; ligesaa Haandfæstning 1320 Art. 6; 1326 Art. 6; men Haandfæstning 1376 Art. 2 siger udtrykkelig, at han skal nyde Skattefrihed „una cum familia in dicta curia commorante"; jfr. Privileg. 28 Juni 1340 Art. 3; 20 Oktbr. 1356 Art. 3. Denne Tilføjelses Betydning svinder imidlertid ganske hen i Sammenligning med det omfattende Frihedstilsagn i Haandfæstningens Art. 1, der siger, at Bisper, Kapitler, Klostre og alle kirkelige Personer i Danmarks Rige skulle være frank og fri for alle kongelige Paalæg quocumque nomine censeantur. Man maa herefter visselig indrømme, at der var god Grund for Gejstligheden til i Kildens Bestemmelse om Overholdelsen af Kong Valdemars Lov at faa indført et Forbehold, forsaavidt den var ændret ved „Haandfæstning". Naar de ældre Haandfæstninger ikke toge et lignende Forbehold, forklares dette vel i alt Fald tildels ved, at de ikke indeholde lignende vidtgaaende Tilsagn, ligesom de iøvrigt ogsaa udtrykkelig anerkjendte, at Kong Valdemars Love kunde trænge til at udfyldes.

Der er altsaa herefter ingensomhelst Grund til ikke principielt at forstaa Ordene leges Waldemari regis i Kong Olafs Haandfæstning i Overensstemmelse med Forstaaelsen i de ældre Valghaandfæstninger; men da der dog her særlig henvises til Kong Valdemars Love, saaledes som de findes i Lovbøgerne, og da Kong Valdemar ikke vides at have udgivet nogen anden Lov, der betegnes som „Bog", end Jyske Lov, saa maa der vistnok særlig antages paa dette Sted at være sigtet til denne.

Naar Forfatteren dernæst paakalder Fdg. 1 Juli 1354 Art. 1:

„Primo quod tota communitas regni Daciæ debeat legibus et libertatibus domini regis Waldemari et aliorum regum Daciæ predecessorum nostrorum uti libere et gaudere";

og af de fremhævede Ord slutter, at Kong Valdemars Love maa have været Rigslove, ikke Landslove, fordi Danmarks Rige i dets Helhed skal nyde godt af dem, saa er dette formentlig en unaturlig Opfattelse. Hele Danmarks Riges Befolkning nyder sine Love og Friheder, naar hver enkelt Bestanddel deraf nyder de Love og Friheder, som ere skjænkede den, være sig i Forbindelse med de øvrige Bestanddele, eller alene. Paa samme Maade skulde hele Danmarks Riges Befolkning ogsaa nyde Kong Valdemars og andre Kongers Love i den Udstrækning, de vare givne for den. Var en Lov kun givet for et enkelt Lands Befolkning, havde ogsaa kun denne Krav paa at nyde denne Lov. Tota communitas regni Daciæ faar da sin rette fyldige Betydning; det omfatter alle i Forening og hver enkelt Bestanddel indenfor Samfundet for sig. Hvilken fornuftig Mening vilde der derimod være i et Tilsagn, der vel bekræftede det hele Samfunds Ret, men prisgav alle de enkelte Bestanddeles?

Endvidere paaberaaber Forfatteren sig Haandfæstningen 24 Maj 1360 Art. 1, som bestemmer:

„Primo omnes terræ, regno Daciæ nunc adjacentes sive in posterum deo dante acquirendæ, legibus et juribus suis, prout in veris antiquis libris legalibus continentur libere uti debeant, prout a tempore regis Waldemari et aliorum progenitorum nostrorum felicis recordacionis liberius et melius perfrui consueverunt."

Denne Udtalelse kan jeg ikke oversætte anderledes, end „at alle Lande skulle nyde deres Love og Rettigheder, saaledes som de indeholdes i de rigtige gamle Lovbøger“ etc., og jeg ser aldeles ikke, af hvad Grund der her kun skulde være Tale om Rigslove. At der i samme Haandfæstnings Art. 21 staar, at Personerne skulle nyde deres Lands Ret, strider jo aldeles ikke herimod men er kun en simpel Følge af den anførte Hovedsætning; Landet nyder sine Rettigheder, naar Landets Befolkning dømmes efter Lands Lov og Ret.

Vi komme saa endelig til den Bestemmelse, der er den eneste, hvorpaa man, som alt bemærket i Indledningen til Danske Kongers Haandfæstninger S. VI, med et prima facie Skin af Ret kan bygge den Paastand, at Kong Valdemars Lov er enstydig med Kong Abels Forordning.

Det hedder nemlig i Kong Erik Glippings Haandfæstning 29 Juli 1282 Art. 5:

„Ordinavimus in super et promittimus firmiter leges Waldemari claræ memoriæ, prout in libris suis legalibus continentur, inviolabiliter observare, omnes abusiones et dissuetudines contra leges (terræ) introductas penitus in irritum revocantes expresse et precipue infrascriptas.“

Hvad der nemlig vækker en vis Tvivl her, er Muligheden af, at Meningen med den anførte Sætning i Følge Sammenhængen er den, at der til Løftet om at holde Kong Valdemars Love er føjet Tilsagnet om at afskaffe visse Misbrug, som have indsneget sig i Strid med dem. Thi hvis Sætningen forstaas saaledes, bliver det unægtelig et Spørgsmaal, om ikke de efterfølgende Forskrifter forudsætte et Indhold af leges Waldemari, der viser hen til at søge disse i Kong Abels Forordning; se saaledes Art.

5 om Kjørsel af Kongens Fadebur; jfr. Kong Abels Forordning Art. 15; Art. 7 om Ægt og Arbejde; jfr. Kong Abels Forordning Art. 16; om Privilegier Art. 12; jfr. Kong Abels Forordning Art. 12; om Skibbrudne Art. 14; jfr. Kong Abels Forordning Art. 21.

Med Hensyn til den anførte Mulighed bliver først selve Bestemmelsens Affattelse af Interesse, om der nemlig staar contra leges terræ eller blot contra leges. Er det sidste Tilfældet, er Muligheden paa Forhaand givet for, at Ordet „leges“ refererer sig til de forud nævnte „leges Waldemari“, og Forfatteren fastholder bestemt denne Affattelse som den korrekte, idet han henviser til, at den findes i det ældste Haandskrift. Jeg vil nu foreløbig gaa ud fra, at denne Antagelse er rigtig; kan da leges virkelig referere sig til „leges Waldemari regis prout in libris suis legalibus continentur“? Forfatteren selv gaar ud fra, at dette er muligt under Forudsætning af, at leges Waldemari ere identiske med Kong Abels Forordning, og dette benyttes som Bevis for begges Identitet. Jeg tror, en nærmere Undersøgelse vil vise, at dette ikke forholder sig saaledes.

Den eneste Bestemmelse, der kunde tyde paa, at Haandfæstningen 1282 Art. 5 flg. under Forudsætning af, at dens Bestemmelser referere sig til leges Waldemari, ved dette Udtryk tænker paa Abels Forordning, er egentlig Art. 12:

„Item litteræ patentes et privilegia nostra in suo robore maneant, nisi in parlamento docere poterimus, quod sint merito revocanda.“

Abels Forordnings Art. 12: „Item omnia privilegia antiquorum et nova et in futurum legitime danda inviolabiliter in perpetuum conseruentur.“

Men i og for sig indskrænker Ligheden sig dog kun til en vis Overensstemmelse i Æmnet, medens selve Bestemmelserne derom i det mindste til en vis Grad have et forskjelligt Sigte; Kong Abels Forordning lægger Vægten paa alle Privilegiers ubrødelige Gyldighed; Kong Eriks Haandfæstning hjemler deres Tilbagekaldelighed med Danehoffets Billigelse; paa denne enkelte ufuldkomne Overensstemmelse kan derfor ikke noget afgjørende Bevis bygges.

I Henseende til Skibbrudne henholder Art. 14 sig vel udtrykkelig til „id quod in libris legalibus continetur", og Kong Abels Forordning Art. 21 har ogsaa en Bestemmelse herom:

„Item si naufragus bondonem aliquem impetierit super bonis sibi ablatis, defendet se cum hæretz næfnd, quos discretus aliquis in placito non suspectus nominabit; si autem exactor aliquem super bonis naufragi eo absente impetierit, XII cognatis se purgabit."

Men da Kong Erik Glipping ved Fdg. 20 Marts 1282 havde stadfæstet „leges in libro legali de naufragio a rege Waldemaro felicis recordacionis avo nostro edito" som gjældende for hele Riget, i hvilken Forordning, som Dr. Holberg selv erkjender, de i Anførselstegn satte Ord sigte til Jyske Lov, og der heller ikke i Haandfæstningen 29 Juli 1282 henvises til nogensomhelst udenfor Lovbøgerne liggende Bestemmelse, synes Kong Abels Forordning at være bleven overset her som overalt ellers.

Naar dernæst Art. 6 bestemmer, at Kongens Studkorn skal ydes til St. Andreæ Dag „secundum consuetudinem provinciæ cujuslibet", da vise de i Anførseltegn satte Ord, at Herredssædvanen er Norm for Ydelses-

maaden, hvilket stemmer med, at Erik Menveds Forordning til Bara Herred Art. 1 b fastsætter, at Studkorn i dette Herred skal ydes senest Mariæ Renselsesdag; og denne Bestemmelse turde tillige vise, at Bestemmelsen om Ydelsestiden i Haandfæstningen er en ny Regel, idet den ikke forinden har været ordnet ved nogen Rigslov. Til Støtte herfor kan ogsaa henvises til, at en Regel om Ombudsmandens Søgsmaal for Kongens laugstuth er optagen i E. sj. L. III—63, altsaa i en Landslov.

I en Del andre Artikler af den anførte Række henvises dernæst til Sædvanen som bestemmende Norm for Retstilstanden. I Art. 15 vedrørende Kjøbmændenes Rettigheder henvises saaledes ganske almindelig til de Friheder, som de have plejet at nyde fra Alderstid. Derimod fastholdes Sædvanen paa Kong Valdemars Tid som Norm i Art. 8, hvor det hedder, at Bønderne ikke skulle tvinges til at levere Ænder og Kyllinger til Kongens Bord „exceptis his, quæ solvi consueverunt tempore regis Waldemari“. Herom indeholder heller ikke Kong Abels Forordning saalidt som Jyske Lov et eneste Ord.

Gaar man dernæst over til at se paa Art. 7, byder den, at Bønderne ikke maa tvinges til at bygge og bedre paa Kongens Gaarde, Møller eller andre Bygninger og heller ikke paa Borge undtagen i Nødstilfælde; „sed in his faciant secundum quod consueverunt tempore regis Waldemari“.

Her henvises altsaa ogsaa til Sædvanen paa Kong Valdemars Tid. Hvorledes kan saa denne Bestemmelse tage Hensyn til Misbrug, opkomne i Strid med en skreven Lov, og hvor haves der endvidere Hjemmel til at antage, at denne skrevne Lov skulde være Kong Abels Forordning? Naar denne nemlig i Art. 16 bestemmer, at Ingen

maa tvinges til i Saa- eller Høsttiden at lave Planker eller Grave for Armeen eller Kongen undtagen i paatrængende Nødstilfælde, saa maa det ikke overses, at den begynder med de Ord: „Item injusta gravamina revocentur". Dens Forskrift er altsaa af samme Art som Haandfæstningens, idet den forudsætter en ældre Norm, som med Urette er bleven tilsidesat, og denne maa da antages at være den samme, som Haandfæstningen udtrykkelig anerkjender, nemlig Sædvanen paa Kong Valdemars Tid. Det er højst rimeligt, at Bønderne under Borgerkrigene mellem Erik og Abel ere blevne plagede med Befæstningsarbejder udover, hvad de havde ydet i Kong Valdemars Tid, i hvilken Krigene vare blevne førte udenlands. Nu, under Kong Abel, benyttes Lejligheden til at faa den gamle Norm retableret, hvorefter Bønderne udenfor Nødstilfælde skulle være fri for Arbejder i Saa- og Høsttiden.

Den eneste Bestemmelse, som herefter endnu kan tænkes paaberaabt til Forsvar for, at Kong Abels Forordning er Kong Valdemars Lov, er Bestemmelsen i selve Art. 5:

„Primo quod victualia nostra, uxoris nostræ, puerorum nostrorum et dapiferi nostri plaustrare non debeant ultra limites sui hæræth; et quicunque in plaustrando defecerit, officialis conducet plaustrum, et deficiens solvat precium cum tribus marcis."

Abels Fdg. Art. 15 siger: „Item nulli detur reszkot nisi regi vel reginæ venienti vel filiis ejus; et quicunque mittitur ex parte domini regis prevideat sibi exactor in euectione; si aliquis duxerit extra hæræth jumentum pro reszskot, profugus sit."

Undersøger man nu nærmere Indholdet af de an-

førte Bestemmelser, vil det findes at være væsentlig forskjelligt.

Kong Abels Forordning handler om Befordring af Personer ved deres Forsyning med Ridehest; jfr. Artiklens Ord: jumentum pro reszskot; Kristoffers Forordning Art. 5: „jumentum, quod sibi de reszskot assignatum est"; eller Forspand; E. Jonsson: Oldnordisk Ordbog, Cleasby-Vigfusson: Dictionary og Fritzners Ordbog 2den Udgave s. v. reiðskjóti; J. Steenstrups Studier over Kong Valdemars Jordebog S. 179. Artiklen bestemmer, at slig Befordring skal ydes Kongen, Dronningen og deres Børn. Hvis nogen rejser i kongeligt Ærinde, skal Fogden skaffe ham Befordring, og hvis nogen fører en ham til Befordring betroet Hest udenfor Herredet, skal han være fredløs.

Haandfæstningen af 1282 handler derimod om Kjørsel af Fadebur for Kongen, Dronningen, deres Børn og Drosten, og idet den forudsætter, at en slig Kjørselspligt existerer i Henseende til de nævnte Personers Fadebur, tilføjer den udtrykkelig Reglen om, at det kun skal kjøres til Herredsgrændsen, og at Fogden, hvis nogen Kjørselspligtig udebliver, kan leje Vogn paa hans Bekostning og sagsøge ham til tre Marks Bøde.

Der er herefter ingen Hjemmel til at antage, at Haandfæstningen ved at give sin Regel om Fadeburskjørsel har haft den derfra førskjellige Regel om Befordrings Afgivelse for Øje.

Endelig findes heller ikke det i Haandfæstningens Art. 10 indeholdte Forbud mod, at Kongen egenmægtig maa bygge paa fremmed Ejendom omtalt i Kong Abels Forordning Art. 16, som derimod nedlægger Forbud mod

et andet Overgreb fra Kongens Side, nemlig at han lader hugge i fremmede Skove.

Det turde herefter anses for givet, at de Misbrug, som Haandfæstningen 1282 omhandler, ere af anden Art end de, der nævnes i Kong Abels Forordning, at Haandfæstningens Bestemmelser om tilsvarende Æmner have et andet Sigte end Bestemmelserne i Kong Abels Forordning, og at der som Fundament for de opstillede Normer intetsteds i Haandfæstningen henvises til ældre Rigslove, men til Landslove eller Sædvaner.

Hvorledes skulde man herefter kunne paastaa, at Haandfæstningen ved at tilsige Ophævelsen af visse Misbrug og gjenindføre en ældre normal Retstilstand har villet haandhæve Reglerne i Kong Abels Forordning? Hvorledes kan man endog overhovedet paastaa, at Haandfæstningen har villet søge denne Norm for Retstilstanden i en Rigslov? Og hvorledes skulde derfor, forudsat at denne Norm var at søge i „leges Waldemari regis claræ memoriæ, prout in libris suis legalibus continentur", disse Love kunne paastaas at skulle være Rigslove, men ikke at kunne være Landslove?

Vi ere herefter fuldt beføjede til paa Forhaand at forstaa leges Waldemari og libri legales i Haandfæstningen 1282 Art. 5 overensstemmende med Ordenes almindelige Betydning om Kong Valdemars foreliggende Love og Lovbøger; og naar saa Haandfæstningens Art. 5 flg. ikke beskjæftiger sig med Æmner, der ere omhandlede i dem, undtagen i Art. 11, i hvilken der ogsaa særlig henvises til Lovbøgerne, savnes formentlig enhver Hjemmel til at paastaa, at i Almindelighed Budene i Haandfæstningens Art. 5 flg. staa i Forbindelse med leges Waldemari regis. Man nødes da ligefrem til at antage, at det „contra

leges“, der staar i Art. 5, ikke sigter særlig til visse bestemte forudnævnte leges, men er brugt mere almindelig om Misbrug, der ere indførte i Strid med Lovene, ligesom det hedder i Kong Valdemars Haandfæstning Art. 17: „Item omnia et singula nova gravamina seu theolonia contra leges injuste introducta revocentur“; jfr. ogsaa Udtrykkene i Kong Kristoffers Haandfæstning Art. 23 contra leges et jura terræ, som i Valdemars Haandfæstning Art. 19 ere blevne til contra jura terræ, uden at der ved disse Variationer tilsigtes en forskjellig Mening.

Naar da Udtrykket contra leges i Haandfæstningen 1282 forstaas paa denne Maade som „i Strid med gjældende Ret“, kan det formentlig ogsaa forklares, at andre Haandskrifter have optaget Udtrykket contra leges terræ, fordi der i Virkeligheden deri indeholdes den samme Mening: „i Strid med Lands Lov og Ret“, medens en saadan Tilføjning vanskeligere lod sig forklare, hvis Forskjellen i Udtryksmaaden betegnede en saa betydningsfuld Ændring i Meningen, som det vilde være, hvis Udtrykket contra leges vilde sige „i Strid med Valdemars Love“, og det andet Udtryk contra leges terræ „i Strid med Lands Lov og Ret“. Hertil kan føjes, at selv det af Forfatteren anførte Haandskrift A. M. 11 8°, som har Ordene contra leges, dog sætter det sædvanlige røde Skilletegn mellem Artiklerne foran „Omnes“.

At nu Forordningens Forskrift fra gammel Tid ogsaa er bleven forstaaet paa den her forsvarede Maade, turde være uimodsigeligt. Jeg har i Indledningen til Danske Kongers Haandfæstninger S. II henvist til Kong Olafs Haandfæstning Art. 17:

„Item quod omnes leges regis Waldemari legislatoris

bonæ memoriæ, prout in suis libris legalibus continentur, nisi aliter per privilegia et handfæstning reperiantur modificatæ et declaratæ, inviolabiliter observentur"; og

Art. 18: „Item omnes abusiones et dissuetudines contra leges terræ introductæ per quoscumque penitus in irritum revocentur et precipue infrascriptæ".

Her fremtræde begge Sætninger saa bestemt adskilte, at ingen Misforstaaelse er mulig.

Dr. Holberg har imidlertid; jfr. Dansk og fremmed Ret S. 152 Note; ikke villet lade dette Argument gjælde; jeg skal derfor yderligere henvise til den danske Oversættelse af Haandfæstningens Art. 5, som lyder:

„Thær ewær skekkethæ wi oc stathfæstelig iæthæ alle kunung Woldemars logh oc ræt holde, guth hans sjæl hawæ, som scriuæt finnes i hans lowbøgher, for wthæn noghær hiælpæ rethe. Alle w wanæ og w ræthæ aa mood landes logh æræ pa funne aldeles læggæ wi then af oc kallæ them til riggæ, særdeles the hær æfthær scrifnæ staa" o. s. v.

Der findes altsaa i Virkeligheden ikke et eneste Lovsted, der har godkjendt Forfatterens Forstaaelse, hvortil endnu kan føjes, at Kristoffer II's og Valdemars Haandfæstninger have optaget Paabudet om Efterlevelse af Kong Valdemars Lov henholdsvis i Artt. 27 og 22 uden dertil at føje noget af den i Haandfæstningen 1282 følgende Række Tilsagn, medens dog forskjellige Bestemmelser af tilsvarende Indhold uden al Sammenhæng med det anførte Paabud ere optagne som selvstændige Bestemmelser, saasom at Bønderne ikke maa tynges contra leges et jura terræ, ikke nødes til at føre Kongens Skat udenfor Herredet; jfr. Kristoffers Haandfæstning Artt. 23 og 24; Valdemars Artt. 19 og 20.

Jeg skjønner derfor ikke rettere, end at Art. 5 i Haandfæstningen 1282 kun kan forklares derhen, at Kongen tilsiger at ville holde Kong Valdemars Love, saaledes som de findes skrevne i hans Lovbøger, og afskaffe alle lovstridig indførte Misbrug. Med Tilsagnet om at holde Kong Valdemars Love, som er stillet i Spidsen, stemmer det, at Kong Valdemars Tid i det Hele er bleven betragtet som normal Tid, og at derfor alle efter hans Tid indførte Paalæg ere blevne betragtede som lovstridige. Men ligefuldt er det klart, at selv Haandfæstningen ved Udtrykket Kong Valdemars Love ikke sigter til den hele paa hans Tid bestaaende Retstilstand, men kun til bestemte af ham givne, i hans Lovbøger indeholdte Lovforskrifter; jfr. Tords Art. 35: leges, quæ in libro legali continentur; Art. 44: ut exprimunt leges, og intetsteds findes der nogensomhelst Hjemmel til at paastaa, at der ved de anførte Ord skulde være sigtet til Kong Abels Forordning.

For saa endelig til de anførte negative Beviser for, at Kong Valdemars Lov eller Love ikke ere Kong Abels Forordning, endnu at føje et positivt Bevis for, at der ved Udtrykket leges Waldemari forstaas Jyske Lov, skal jeg henvise til Tords Art. 53, anført ovenfor S. 21. Det er en notorisk Kjendsgjærning, at Tords Artikler ere en Samling Retsregler for det jyske Retsomraade, helt igjennem omhandlende tilsvarende Æmner som Jyske Lov; jfr. Overskriften til de enkelte Artikler i K. Rosenvinges Udgave; læmpende og udfyldende Lovens Regler paa en Række Punkter. Naar Art. 35 siger:

„Item si aliquis de aliquo jus, quod naam dicitur, receperit contra leges quæ in libro legali continentur, tunc habeat licenciam injuriam passus causam

hærværki vel rapinæ prosequendi contra illum, ita tamen quod aliis, pro quibus convictus erat, prius satisfaciat", saa er der aldeles ingen Tvivl om, at der ved de fremhævede Ord sigtes til Reglerne i J. L. II—59, hvis Forskrift om, at den, der tager Nam før Dom, kan tiltales for Ran eller Tyveri, med fuld Føje; jfr. min Fremstilling af Strafferettens Historie S. 134; rettes derhen, at han kan tiltales for Hærværk eller Ran.

I denne Opfattelse af Artiklernes Gyldighedsomraade er Dr. Holberg enig og gaar derfor ogsaa ud fra, at de Love, der omhandles i Erik Menveds Forordning 1304 § 7, ikke kunne være Tords Artikel, fordi bemeldte Love formentlig ere Rigslove. Dette forholder sig dog efter min Mening ikke saa, idet Hensigten med den anførte Forskrift netop er den, at det bør overvejes, hvorvidt den paagjældende Samling af Landets Regler maatte være egnede til at stadfæstes som Rigsret; men derpaa skal jeg i denne Sammenhæng ikke komme nærmere ind; jeg fastholder kun, at Forfatteren er enig i, at Retssamlingen er en jysk Retssamling.

Naar da Art. 53 taler om leges Waldemari regis exceptis illis, quæ in his scriptis sunt correctæ, saa turde man vel ogsaa snart blive enig med afdøde Kinch i, at ved leges Waldemari her specielt sigtes til Jyske Lov; men dog finder Dr. Holberg; Kong Valdemars Lov S. 24 flg.; det utvivlsomt, at dette ikke forholder sig saaledes, fordi Art. 53 staar sammen med 2 Artikler, der angaa hele Landet, nemlig Art. 51 om, at nova thelonia ej maa paalægges sine consensu Danorum, og Art. 52, i Følge hvilken generale consilium skal holdes en Gang om Aaret i Nyborg; og efter hans Mening bortfalder derhos al Tvivl, naar man betænker, at leges Waldemari stilles ganske jævnsides

med leges Erici, quæ handfæst dicuntur. Da denne er en Rigslov, maa ogsaa leges Waldemari være det, og disse Ord kunne da ikke sigte til Jyske Lov.

Hvad nu det første Argument, Henvisningen til Artt. 51 og 52 angaar, er det jo en given Sag, at Rigsretsregler meget vel kunne optages i Landslove, jfr. f. Ex. Reglerne om Leding i J. L. III, 1—20, der væsentlig ere Rigsret, eller omvendt; jfr. Haandfæstning 1326 Art. 43: „Item arfköp de cetero non solvatur nec ab aliquibus per advocatos exigatur“. Paa samme Maade er der da ikke det mindste til Hinder for, at Tords Samling optager et Par Rigsretsregler, skjønt den iøvrigt indeholder en Samling Landslove, og at den til Slutning indskjærper Overholdelsen af en betydningsfuld Rigslov, der ogsaa gjaldt for Landet, ved Siden af Landslovene. Men ligefuldt er Artiklernes væsentligste Indhold Landslov; og de leges Waldemari, som den korrigerer, ere ogsaa Landslov, Jyske Lov, hvis Gyldighed den med det nævnte Forbehold haandhæver tilligemed Rigsloven. Paa den Maade bekræfter Art. 53 hele Landets gjældende Ret, Landslov som Rigslov, medens Forfatterens Fortolkning helt eliminerer Landsloven uden dog at godtgjøre, hvorledes Tords første 53 Artikler da have korrigeret det, der efter hans Mening ogsaa her skal forstaas ved Valdemars Lov, nemlig Abels Forordning. Det er den samme Fejlslutning, hvori Forfatteren gjør sig skyldig, naar han i Lovstykket „Gamble Konninghelogh“ finder talt om „gamble Konninghe Voldemars Logh oc kirkulogh og breflogh og Nyburghs logh“; og fordi de sidste rimeligvis ere Kong Erik Glippings Rigslove af 1282, slutter til, at ogsaa Kong Valdemars Lov maa være Rigslov. At Kirkeloven er indskudt, turde allerede tale imod, at alle

de nævnte Love skulde være Rigslove, og naar Kongerne ved Kaaringen skulde sværge paa dem, var det saa ikke i sin Orden, at de svor saavel paa Landslovene som paa Rigslovene; thi alt vel overvejet havde de førstes Overholdelse dog ikke mindre Betydning for Befolkningen end de sidstes.

Jeg skjønner herefter ikke, at de af Forfatteren paaberaabte Kjendsgjærninger indeholde nogetsomhelst Modbevis, der kan komme i Betragtning mod den ubestridelige Kjendsgjærning, at Tords Art. 53 udtaler, at leges Waldemari regis ere correctæ ved de forudgaaende Artikler, at disses correctiones helt igjennem slutte sig til Jyske Lov, og at følgelig Udtrykket leges Waldemari regis her ogsaa maa sigte til Jyske Lov.